

Katja Sturm-Schnabl

ODMEV FRANCOSKE REVOLUCIJE
NA SLOVENSKEM KOROŠKEM

Predavanje na kolokviju »Odmev francoske revolucije in spomini nanjo«, ki ga je priredila Slovenska matica v Ljubljani 20. in 21. novembra 1989.

Francoska revolucija je kulminacijski dogodek, ki so ga pripravljala, povzročala in omogočala dolgotrajna socialna in intelektualna vrenja v teku 18. stoletja. Za časa Ludvika XIV. je doživela absolutistična monarhija svoj vrhunec, 18. stoletje pa je pomenilo njen končni propad. Socialna nasprotja med vladajočimi privilegiranimi sloji — dvorom, aristokracijo, cerkvenimi mogotci — in narodom so se v teku 18. stoletja stopnjevala. Del prebivalstva, predvsem kmečkega in malomeščanskega, je obubožal do skrajnosti, medtem ko so privilegirani sloji živeli v materialnem blišču in — ob istočasnem propadanju nravi — v moralni bedi. To se je izražalo med drugim v kupljivosti in podkupljivosti državnih institucij (pravosodja, parlamentov itd.) in v ciničnem odnosu laičnih in cerkvenih mogotcev do ljudstva. Vse to je bičal Beaumarchais v svoji satirični komediji »Les nocés de Figaro ou la folle journée«, ki je služila A. T. Linhartu za podlago njegovega »Matička«. ¹ Dodatno pogubno za gospodarstvo pa je bila francoska udeležba pri tako imenovani avstrijski nasledstveni vojni (1756—1763), kar so najbolj občutile obubožane ljudske mase. S socialne plati je bila francoska revolucija torej programirana in neizbežna.

Vsebinski kakovostni skok v smer preureditve družbenega reda pa so bili miselni procesi in njihovi rezultati, ki so dosegli svojo kulminacijsko točko na eni strani v proglasitvi človekovih pravic in na drugi strani v končni uveljavitvi pozitivne znanosti. Človekove pravice, ki jih je zastopalo prvotno krščanstvo, sta si v srednjem veku podredili aristokracija in cerkev s pomočjo fevdalnega reda. Filozofijo si je podredila teologija — *philosophia ancilla Theologiae* — in s tem ovirala svobodni razvoj znanosti. Evropski človek se je znašel v novem fizičnem in duhovnem suženjstvu, postal je objekt fevdalnih sil. Humanisti so v 14. stoletju sicer obnovili antične prosvetiteljske ideale — človekovo dostojanstvo in svoboda, spoznanje na podlagi lastnega razuma, ločitev teologije od filozofije itd. —, vendar do vsega tega široki ljudski sloji niso imeli dostopa. Oblastniške sile so nasilno branile svoj primat nad filozofijo. Giordano Bruno je še leta 1600 zgorel na grmadi, Galileo Galilei pa se je moral še leta 1633 javno odreči svojim spoznanjem, da mu je sveta inkvizicija prizanesla.

Vendar se razvoj ni več dal ustaviti: Amerika je bila odkrita, v Angliji se je razvijal empirizem, v Franciji pa je René Descartes (1596—1650) ponovno uvedel kategorijo RAZUM/RAISON kot nositeljico človekovega spoznanja ter legitimiral ločitev teološkega mišljenja od filozofskega s svojim »Discours de la méthode«. ² Descartes dokaže na podlagi štirih pravil, da se mora človek osvoboditi z lastnim hotenjem vsake tuje ali tradicionalne veljavnosti (*autorité*), da lahko proučuje svet z lastnim razumom na podlagi evidentnih dejstev. Kartezijanski racionalizem in njegovo pravilo o evidentnosti sta izhodna točka francoskih filozofov v 18. stoletju, ki pridejo s pomočjo rezultatov angleških empiristov do novega kritičnega racionalizma, za katerega je edina avtoriteta za

¹ K. Sturm-Schnabl, Slovenski narodni preporod in njegovi neposredni odnosi s francoskim razsvetljenstvom in janzenizmom. Zgodovinski časopis 43 (1989), 362.

² René Descartes, *Le Discours de la Méthode pour bien conduire sa raison et chercher la vérité dans les sciences*. 1637.

spoznanje razum. Kakovostni skok od Descartesa dalje je v tem, da razsvetljenjenci podvržejo racionalni preiskavi tudi teološke kategorije (Descartes sam jih še ni izpodbijal), npr. božje razodetje, dogme, krščansko moralo prav tako kot politične in družbene institucije. S tem se je filozofija končno ločila od teologije. Pozitivistična filozofija je v službi eksaktnih znanosti in jim nudi ustrezne metode proučevanja.

Vprašanje, ki se zdaj postavlja, je KAKO in ne več ZAKAJ. Razsvetljeni človek se je rešil metafizičnega strahu in postal svoj lastni SUBJEKT, sam sebi odgovoren, pripravljen proučiti svet z lastnim razumom v lastno korist, za svojo srečo na tem svetu. Znanost zamenja metafiziko in filozofski duh rodi novi humanizem — vero v napredek človeka in družbe. Filozofi, z Voltairejem in Rousseaujem na čelu, razmišljajo o tem, kako si naj človek kot posameznik ustvari individualno srečo in kako se naj le-ta ustvari tudi za celotno nacijo (družbo). Politični ideal postane demokracija. Civilizacija naj bi se razvila na podlagi miru, svobode, pravičnosti in dobrobiti človeka. Zato razvije Voltaire ekonomski program, v katerem je »poljedelstvo prva izmed potrebnih obrti«, trgovina pa vir bogastva in moči vsake nacije. Krona civilizacije pa naj bi bile lepe umetnosti in intelektualno udejstvovanje. Sam je uresničil agrarno-ekonomski socialni program v Freneyu: »Un repaire de 40 sauvages est devenu une petite ville opulente habitée par 1200 personnes utiles« piše leta 1775 Baudouin.³ Voltaire in Rousseau sta razširjala svoje ideje v leposlovnih, polemičnih in filozofskih spisih.

Že leta 1761 so v stanovskem gledališču v Ljubljani gostovali Italijani z Voltairejevo dramo Nadine⁴. Enciklopedisti, predvsem Denis Diderot (1713—1784) in Jean Baptiste le Ronde d'Alembert (1717—1783), pa zbirajo vse podatke, ki jih nudijo eksaktne znanosti v »enciklopediji«⁵ in sprožijo s tem pravo evforijo po znanstvenem udejstvovanju na podlagi empirike in eksperimenta. Med Slovenci je prvi pristaš novega, dejansko revolucionarnega modela mišljenja JANEZ ŽIGA POPOVIČ (1705—1774). Še čisto v stilu baročnih eruditov se ukvarja z raznoraznimi panogami — s filologijo, botaniko, geografijo, toponomastiko, leksikografijo, jezikoslovjem itd., vendar že v duhu razsvetljenstva z empiričnim pristopom, na podlagi eksaktnih znanstvenih analiz. Kot botanik in toponomast spozna važnost ljudskih nazivov za rastline in toponime. Pri tem se sooča tudi z raznimi dialekti, prepozna njihovo funkcijo in pomen v strukturi jezika. Na podlagi tega analitičnega spoznanja pa je Popovič znanstveno utemeljil, da je slovenščina kljub dialektalni raznolikosti en sam jezik.⁶ Nadalje je razmišljal o slovenskem pravopisu na osnovi enega samega znaka za vsak fonem.⁷ Gradivo, ki ga je zbral za slovenski slovar, je prepustil Pohlínu, od tega ga je dobil Vodnik, preko njega pa se je končno zlilo v Pleteršnikov slovar.⁸ Popoviča so cenili vsi slovenski preporoditelji, od Pohlina in Linharta do Kopitarja in Vodnika.

Enciklopedijski pristop k znanosti se je končno na široko razvejal v Zoisovem krogu. A. T. Linhart pa je uresničil Voltairejevo zahtevo po novem zgodovinopisju. Z enciklopedijskim pristopom se uveljavljajo filozofske ideje o indi-

³ »Zavetišče štiridesetih divjakov je postalo majhno razkošno mesto, v katerem živi 1200 sposobnih ljudi . . .« (prevredla K. St. Sch.). — Oeuvres complètes de Voltaire 49. Correspondance XVII, années 1774—1776, Nr. 9092 — 9750. Paris 1892, 18 s.

⁴ St. Skerlj, Italijansko gledališče v Ljubljani v preteklih stoletjih. II teatro italiano a Ljubljana nei secoli passati. Ljubljana 1973, 281—286.

⁵ Encyclopédie ou Dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers. Paris 1751—1780.

⁶ Untersuchungen vom Meer, die auf Veranlassung einer Schrift De Columnis Herculis, welche der hochberühmte Professor Altorf, Herr Chris. Gottl. Schwarz, herausgegeben, nebst andern zu derselben gehörigen Anmerkungen von einem Liebhaber der Naturlehre und der Philologie vorgetragen werden. Frankfurt und Leipzig 1750, 336, 337.

⁷ Za Untersuchungen . . . je prav posebej dal napraviti črki za š in č, in sicer in , in tako piše slovenske primere na str. 268.

⁸ K. Sturm-Schnabl, Die slowenische Lexikographie. V: Handbücher zur Sprach und Kommunikationswissenschaft. Wörterbücher. Dictionaries. Dictionnaires. Berlin—New York (De Gruyter). Artikel 214. V tisku, izide najbrž 1991.

vidualni vrednosti slehernega človeka in naroda: upoštevati se mora vsako evidentno izpričano dejstvo, treba je pisati zgodovino ljudi in ne zgodovino mogotcev. Voltaire pravi: »On n'a fait que l'histoire des rois, mais on n'a point fait celle de la nation. Il semble que pendant quatorze cent ans il n'y ait eu dans les Gaules que des rois, des ministres et des généraux; mais nos mœurs, nos lois, nos costumes, notre esprit ne sont donc rien?«⁹ Prav v tem Voltairejevem duhu je napisal Linhart svojo zgodovino *Geschichte von Krain und den übrigen Ländern der südlichen Slaven Österreichs*. Laybach I 1788, II 1791 (II, 230 s. citira Linhart tudi Popoviča).

Ce se hočemo posvetiti odmevu francoske revolucije na slovenskem Koroškem, je treba ponovno poudariti, da je francoska revolucija pač kulminacijski dogodek, zaključek socialnih razvojev in dolgotrajnih intelektualnih procesov, osnovno revolucionarno dejstvo pa kakovostni skok v filozofski misli v odnosu do samorazumevanja človeka, ki je postal sam svoj subjekt s pravico in dolžnostjo, da si kuje svojo srečo na tem svetu. V tem smislu najdemo odmeve francoskih idej tudi med Korošci že dokaj zgodaj. Tako je Ožbalt Gutsman (1725—1790), četudi jezuit in pridigar, v zrcalu svojega znanstvenega pristopa v svoji gramatiki¹⁰ in slovarju¹¹ vendar razsvetljenec in enciklopedist. Tudi njegova filološko-lingvistična dela se ujemajo z idejo individualnosti in samoursničevanja slovenskega naroda.¹² Pesnika Urbana Jarnika (1784—1844) pa bi lahko označili z današnjo terminologijo za jezikoslovca, politologa, agronoma. Predvsem njegova knjižica o sadjarstvu¹³ je v skladu z Voltairejevo zahtevo, da naj je kmetijstvo prva med potrebnimi obrtmi. Knjigo mu je pomagal sestaviti Franz Grundtner (1767—1827), agronom in ekonom ter nadvse uspešen upravitelj posestev in podjetij grofa Eggerja. Grundtner je bil pristaš francoskih idej in član frankofilskih krogov v Celovcu.¹⁴ Prevedel je nekaj brambovskih pesmi, vendar je to storil na izrecno zahtevo okrožnega glavarja Frade-necka.¹⁵

Med nemškim plemstvom in bogatim meščanstvom so se širile ideje francoskega razsvetljenstva v drugi polovici 18. stoletja. Tako je bila ustanovljena kmetijska družba leta 1765.¹⁶ Kakor so v Ljubljani že leta 1761 igrali Voltairejevo dramo *Nadine*, tako zasledimo na spisku knjigarne Waliser v Celovcu leta 1787 kar pet strani francoskih knjig, med njimi tudi Voltaireja in Rousseauja in celo *L'apologie de la Bastille*.¹⁷ Grof Ulm piše 1810 med drugim o frankofilskih aristokratskih in meščanskih krogih: »Ze nekaj let imajo razne sumljivo nastrojene osebe dnevno zborovanja pri gostilničarju Vincencu Schliebru, deloma pri gostilničarju Gstirnerju Lendu (imenovano pri Welschu) in tudi pri Zapfenwirtu Haslingerju v vetrinjskem predmestju so se zbirali. Ob tem so predvsem prebirali tuje časopise, vse kar je zadevalo francosko vlado so entu-

⁹ »Pisala se je zgodovina kraljev in sploh ne zgodovina nacije. Zdi se, da tisoč štiristo let v Galiji ni bilo nikogar razen kraljev, ministrov in generalov; vendar, naše nravi, naši zakoni, naši običaji, naš duh, vse to naj ne bi bilo nič?« (prevedla K. St. Sch.). — *Oeuvres complètes de Voltaire* 35. Correspondance III, Années 1738—1740, Nr. 938 — 1393. Paris 1880, 374. V pismu: 1234, A. M. Le Marquis d'Argenson. A Bruxelles, le 26 janvier 1740.

¹⁰ Oswald Gutschmann, *Windische Sprachlehre*. Klagenfurt 1777.

¹¹ Oswald Gutschmann, *Deutsch-Windisches Wörterbuch mit einer Sammlung der verdeutschten windischen Wörter*. Klagenfurt 1769.

¹² Th. Domej, *Slovenska jezikovna misel na Koroškem v 18. stoletju*. V: *Obdobja 1, Razsvetljenstvo*. Ljubljana 1979, 195—208.

¹³ Sadje — Reja ali Navuk Kako Se more prav lahko, ino v' kratkem zhasu nikar ko veliko doberh, ino sdraveh dreves podrediti, temozh tudi narshlahnejshe sadje sadobiti. Is Niemshkega v' Slovenji jesik preneshen, ino pomnoshen. V' Zelouzu 1817. Per joanesu Leonu, miestnemu Natiskavzu.

¹⁴ M. Ortner, *Aus der Franzosenzeit in Kärnten. Zeugnisse zur inneren Geschichte der Epoche der Regierung des Kaisers Franz. Carinthia I*. Klagenfurt 1925, 75—96.

¹⁵ F. Kotnik, *Pesme za deželski bran*. V: *CZN* 10, (1911), 80—84.

¹⁶ J. Burger, *Album zur Erinnerung an den 100-jährigen Bestand der k. k. Landwirtschaftsgesellschaft*. Klagenfurt 1865.

¹⁷ Fortgesetztes Verzeichniß derjenigen neuen Bücher, welche Bey Carl Friedrich Walliser Buchhändlern in Klagenfurt zu haben sind. 1787. (Izvod tega tiskanega »prodajnega kataloga« sem našla v knjižnici deželnega muzeja v Celovcu, K. St. Sch.)

¹⁸ M. Ortner, op. cit., str. 88 in 89. (Stadt- und Landrechtspräsident Ferdinand Freyh. v. Ulm an den Präsidenten der Polizeihofstelle Freiherrn von Hager.)

ziastično povzdigovali, nasprotno pa so vsako uredbo deželnega kneza zlonamerno smešili... Med sovražnikovo okupacijo so si tile ljudje dovoljevali na vseh javnih prostorih nesramno izražati odvratne pripombe o naši dobrodelni ustavi. Postali so vneti branitelji vsake, še tako mučne uredbe tujih mogotcev in glasno so razglašali svoje upanje, da Koroška nikoli več ne bi prišla pod avstrijsko suverenost.« (Prevedla K. St. Sch.)

Med aristokrati je bil najbolj znan frankofil baron Franz von Herbert, ki ga je izdal za jakobinca Hohenwart kot obtoženec pri procesu proti jakobincem na Dunaju leta 1794,¹⁹ med meščani brata Moro iz Vetrinja, tiskar Kleinmayr in drugi. V Celovcu je obstajala framazonska loža »Zur wohltätigen Marianne«, ki pa je bila leta 1785 s patentom Jožefa II. razpuščena.²⁰ Vsi ti pristaši razsvetljenstva — aristokrati, meščani in jožefinistično usmerjena duhovščina — so pozdravili francosko revolucijo z navdušenjem. Ko je pod Francem I. nastopila gonja proti vsemu, kar je bilo naklonjeno »francoskim« idejam, so se pristaši razsvetljenstva srečavali v gostilnah, oziroma aristokrati v Herbertovi hiši.

1809, tik pred vojno, je dunajska vlada poslala ovaduha, da poizve, kdo je na Koroškem frankofil. Tik po 11. januarju 1810, takoj ko so Francozi po sklenitvi Schönbrunnskega miru zapustili Celovec, je predsednik dvornega policijskega urada baron Hager zahteval od okrožnega glavarja Fradenecka in predsednika deželnega sodišča grofa Ulma (menda tudi od škofa Salma) politično oceno oseb, ki jih je 1809. leta poslani ovadah v svojem poročilu naštel. Fradeneck se je temu odzval 1. februarja leta 1810. Naštel in označil je devet oseb. Barona Herberta je očitno skušal ščititi s tem, da ga je opisal kot čudaka. Tudi ostale osebe je bolj ali manj razbremenjeval.²¹ Med njimi so očitno trije slovenski duhovniki: Karl Priorič, kurat v Podljubelju, kaplan Mihael Kopreinik iz Kaple ob Dravi in dekan Mitsch iz Kaple ob Dravi, za katerega Fradeneck pravi, da je bil framazon oziroma član tajnega društva.²²

Grof Ulm se odzove Hagerjevi zahtevi 15. februarja ter ocenjuje 35 oseb in še vso družino barona Herberta zelo negativno, med njimi tudi Grundtnerja. Po imenih sodeč bi bil lahko še kdo izmed navedenih oseb Slovenec (Pistotnig, Okorn). Ulmovo pismo je strupeno in polno novih oziroma dodatnih obtožb.

Tako so torej bili maloštevilni razsvetljski slovenski izobraženci na Koroškem včlanjeni v razne frankofske nemške kroge. In ker so laični izobraženci že po svoji poklicni potrebi bili vključeni v nemško družbo, verjetno za marsikoga ne vemo. Marsikaj bi se še našlo v koroškem deželnem arhivu v Celovcu. Za Gutsmana sem zvedela, da se je našla neka zapuščina, med katero so tudi dokumenti o fondu, ki ga je ustanovil za študente.

Pretežno je bilo slovensko prebivalstvo na Koroškem seveda kmečkega stanu. Za to prebivalstvo pravi podkralj princ Eugène de Beauharnais, pastorek Napoleona, v svojih memoarih za leto 1809:²³ »Prebivalci Kranjske in Koroške so se Francozov sicer bali, niso jih pa sovražili, priznali so njihovo strogo disciplino. Brez nevolje so se spominjali na prejšnja bivanja francoskih armad pri njih. Veliko bolj so se bali madžarskega in hrvaškega vojaštva, ki jih je

¹⁹ D. Zwitter - Tehovnik, *Wirkungen der französischen Revolution in Krain. Wien—Salzburg* 1975, 145.

²⁰ R. Cefarin, *Kärnten und die Freimaurerei*. Wien 1932, 75—124. (Nachdruck der Ausgabe von 1932. Buchhandlung Magnet/Kärntner Antiquariat Völkermarkt 1988.)

²¹ M. Ortner, op. cit.

²² R. Cefarin, op. cit., str. 87—91: »Josef Anton Mitsch; ein Kärntner Slovene, wurde am 16. Jänner 1754 in St. Peter bei Klagenfurt geboren und starb als Propst von Gurnitz im hohen Alter von 94 Jahren am 16. März 1848... In seinem Nachlaß fand man den freimaurerischen Meisterschurz, den er, allen polizeilichen Verfolgungen zum Trotz, zu verbergen und aufzubewahren verstanden hatte...« Mitsch je avtor dveh filozofskih brošuric: *Etwas über die unsterbliche Seele und philosophische Ansichten*. Zum Besten des Elisabethinen Kranken Instituts. Klagenfurt 1817; *Aphorismen moralisch-philosophischen Inhalts*. Zum Wohle des M. E. Elisabethinen Frauen Konvents, gewidmet vom Propste Mitsch. Klagenfurt 1840. Nekaj teh aforizmov publicira R. Cefarin v navedeni knjigi.

²³ Auszüge aus den Memoiren des Prinzen Eugen von Beauharnais, Herzog von Leuchtenberg. Übersetzt und für die »Carinthia« zusammengestellt von Paul F. v. Herbert. V: *Carinthia* 4 (1859), 29.

ogrožalo.« Prevajalec, ki je izdal pričujoče memoare v Carinthii leta 1859, se je čutil dolžnega da pristaviti sledečo opombo: »tako govori podkralj, jaz samo citiram njegove besede v vernem prevodu, ne da bi jih odobral« (prevedla K. St. Sch.).

In res, če si pogledamo v Deželnem arhivu za Koroško fascikel *Franzosenzeit 1796—1813 42/I Allgemeines*, ki vsebuje letake, časopise, slike, pamflete na Napoleona in francosko revolucijo, opazimo, da je vsa protifrancoska propaganda v nemščini (brambovske pesmi, ki jih je prevedel Grundtner, so prevedene po izrecnem nalogu graškega gubernija),²⁴ Francija, francoska revolucija in Napoleon pa so proglašeni za besne sovražnike avstrijskega nemštva. Avstrija kliče v boj proti sovražnikom »germanske nacije«. Letaki in proglesi so sila militantni in sovražni ter v tonu nemško-nacionalistični in Slovencev sploh ne upoštevajo. Avstrija je že takrat enostavno ignorirala nacionalno individualnost narodov, nad katerimi je gospodovala. Slovensko kmečko prebivalstvo ni bilo Francozom sovražno. Deloma, ker so francoske čete bile pod strožno disciplino kakor avstrijske cesarske, ki so povzročale mnogo več incidentov, deloma pa zato, ker je slovensko kmečko prebivalstvo bilo le precej obveščeno, kaj se je dogajalo v Franciji ter je pričakovalo od Francozov podporo v narodnem razvoju in izboljšanje pravnega položaja, kar se je za časa Ilirskih provinc v le-teh tudi zgodilo.

Dokaze o obveščeni naši kmečkemu ljudstvu glede dogodkov v Franciji najdemo že pri bukovnikih. Tako je rožanski bukovnik Miha Andreaš (1762—1821) že leta 1793 napisal pesem o francoski revoluciji:

Kje ste leta vi pokoja
Mirne leta, kam ste šle?
Odi žolda in poboja
Sliši inu vidi se.
Na Francoskem se začelo,
Dobro ve to vsaki sam.
Kdaj, kako bo konec vzelo,
To je celo skrito nam.
Oh! al ni to dosti milo?
Ti Paris, mesto hudó!
Svojga kralja si umorilo,
Kakor volk jagne mladó.

Nam in sebi ste storili
Mirniga življenja krej
Eden drugiga morili,
Bog ve kaj še bo naprej?
Reve te ne obžaluje
Le Francosko ino mi;
Vsa Evropa omaguje,
Ker se ji hudó godi.
Večni mora se srditi,
Ker namesto nja časti
Vidi greh na greh storiti
In pobolšanja nič ni!²⁵

V šestem verzu Andreaš sam poudarja, da je prebivalstvo obveščeno (Na Francoskem se začelo/dobro ve to vsaki sam), v enajstem verzu pa omenja kralja Ludvika XVI., ki je bil giljotiniran januarja 1793, ne pa še kraljice Marije Antoinette, ki je padla pod giljotino oktobra 1793.

Andrej Šuster Drabosnjak (1778—1825), najbolj pomemben in plodovit koroški bukovnik, sicer nima izrecne pesmi o francoski vojni ali Napoleonu. Vendar v vseh njegovih delih pride do izraza zavest in samozavest človeka, ki se čuti kot subjekt, poleg tega pa še stanovski ponos in zavest kmeta. Brez idej razsvetljenstva te samozavesti ne bi mogel imeti. Tako piše:

»Moja pamet me tako vezhi
Da od paura pridejo vse rezhi
Zeiu sviet biv nezih 'dr paur kruh kna biu dobiu
Sa tudi obeden gospued nabiv rodiv
Sazhi stan pride od paura knam
Te grof noj firshnt inu kaishar sam.«²⁶

²⁴ F. Kotnik, op. cit.

²⁵ Pesme po Koroshkim ino Shtajerskim snane, enokolkjo popravlene ino novo sloshene. Na Svetlo dal Matija Ahazel, ze/ar/k kraljev vuzhenik v' Zelov/nidh vi/nih /oian. I. Del Po/vetne pe/me. V Zelovzi 1833. Nati/njene ino naprodaj per Janesu Leonu. Na str. 10—12 pod naslovom: IV. Franzo/ka Voj/ka (Koro/hka).

²⁶ Andrej Šuster Drabosnjak, Suovenje obace, objavil F. Kotnik, Slovenski jezik 4 (1941), 40—54.

Ali pa zavest socialne etike:

»Vino pije moj sovražnik noj gre prate jest
Jest mam pa glih tui dobro, da mam ano dobro viest«. ²⁷

Razen tega ima Andrej Šuster Drabosnjak tudi v svojih dramskih delih, četudi so po tematiki verske igre (Pasijon, Ghiertenspiel, Igra o zgubljenem sinu) ²⁸ zelo močno izdelan posvetni laični in socialni element. Pastirji so pri njem že kar poklicna skupnost/razred. Vse te poteze ne bi bile možne, če ne bi A. Šuster Drabosnjak osvojil na nek način ideje o dostojanstvu človeka, slehernega človeka, kot jih je uveljavilo razsvetljenstvo.

Zgleda, da je značilnost za odnos Korošcev do zbivanj, povezanih s francoskimi vojnami, neki obči človeški humanizem, ki vidi zlo, ki se godi, na obeh straneh. Ni čutiti sovraštva do sovražnika, ampak obžalovanje slehernega človeka, ki se mu godi hudo.

Sličen tenor najdemo v pesmih izobraženca Urbana Jarnika. V njegovih treh pesmih, ki se nanašajo na Napoleona in na napoleonske vojske, bëremo na koncu pesmi »od Žolda«, ki je nastala ob 3. invaziji Francozov na Koroško. ²⁹

Žoldni časi, o! bežite!
Na njih mesto stopi mir,

Ródi vsi se objemite,
Pokončajte vaš prepír! ³⁰

Ali zadnja kitica pesmi »Žold«:

Konca ni vbijanja
Krvi prelivanja
Grehu človeški so uržah morije

Moč Bog dodeli nam
Tvojim služabnikom
Strgati ketine grešne golfije ³¹

Še posebno pa v pesmi »Mir«, 2. kitica:

»Že ma kraj sovraštvo jeza
Naš sovražnik je nam brat
Žlahtna spet ljubezni veza
Nas obviye tavžent krat.

Že je žovtne konc morije
bratci se ne vbijajo
V nožence zdaj meč se skrije
Roke si podajajo ³²

Tudi četrta Jarnikova pesem govori prav o Napoleonu. »Gromite gromači« priča o odporu proti grozotam vojske, kritizira Napoleonovo pohlepnost po zmagi, istočasno pa je razvidno iz naslovov, ki jih dodaja Napoleonu, in iz visokoletečih ciljev, ki mu jih pripisuje, da le nekje občuduje in dojema Napoleonov genij. ³³

Kak orel visoko leteči vojskarja
Prebera svoj rop ino s kremplam proti,
Vse tice poječe po logu vmoriti
Njegovo življenje mrličje rodi

On pravi: Le jaz imenujem se stvarnik,
Podobe se stvarijo nove skoz meč,
Kar stariga je, se sprebrni v novine,
Skoz ogenj vojniov gre staro že prec. ³⁴

²⁷ op. cit.

²⁸ P. Zablatnik, Koroški slovenski bukovník Andrej Schuster Drabosnjak. V: Die Brücke 7-8, Kärntner Kulturzeitschrift 4 (1978), 150-165.

²⁹ E. Prunč, Urban Jarnik (1784-1844). Textologische Grundlagen und lexikologische Untersuchung seiner Sprache. Band I. Kritische Edition der Gedichte und Übersetzungen. Klagenfurt 1988, 171-175.

³⁰ E. Prunč, op. cit. 49.

³¹ E. Prunč, op. cit. 51.

³² E. Prunč, op. cit. 61.

³³ A. Slodnjak, Pesniška usoda Janeza Nepomuka Primiča in Urbana Jarnika. Das dichterische Schicksal von Janez N. Primič und Urban Jarnik. Razprave - Dissertationes SAZU VII/1. Ljubljana 1970, 5-31.

³⁴ E. Prunč, op. cit. 44 s., 169.

Résumé

**LES RETENTISSEMENTS DE LA RÉVOLUTION FRANÇAISE DANS
LA CARINTHIE SLOVÈNE**

Katja Sturm Schnabl

La Révolution française fut l'évènement culminant des mouvements sociaux et intellectuels du 18ème siècle. Le pas qualitatif vers le nouvel ordre social fut marqué d'une part par la Déclaration des Droits de l'homme qui, en contradiction avec la conception chrétienne première, ne furent plus reconnus au cours du Moyen Age par la coalition des féodaux et de l'Eglise au larges couches populaires, et d'autre part par la percée décisive de la pensée scientifique. Les philosophes des lumières libérèrent l'homme de sa peur métaphysique et étaient les porteparoles d'un nouvel humanisme où l'homme devint lui-même responsable de sa destinée.

Janez Ziga Popovič fut chez les Slovènes le premier à transposer scientifiquement les idées des lumières et à appliquer les résultats de ses réflexions à la situation de la nation et de la langue slovène; d'autres penseurs slovènes adeptes des lumières lui suivirent, tout particulièrement aussi les intellectuels slovènes de la Carinthie. Nombreux parmi eux avaient noué des relations intenses avec les cercles francophiles de la bourgeoisie de langue allemande du pays.

La majeure partie des Slovènes en Carinthie était de souche paysanne. Il est donc d'autant plus remarquable de retrouver les idées des lumières françaises dans la conscience sociale et éthique des paysans poètes — les *bukovnikis*. Ne soit cité ici que Michael Andreaš. Le poète carinthien slovène Urban Jarnik reflète à sa façon les évènements en Carinthie lors des guerres napoléoniennes. Mais il est commun à tous de mener leurs réflexions dans des catégories humanistes et antropophiles, l'individu et son malheur personnel devenant sujet de l'oeuvre poétique.

La Révolution française et les idées qui ont menées à elle ont eu un impact prompt sur la pensée de la population slovène de la Carinthie qui a fait ses aspirations socioéthiques et philanthropes pour les siennes.

VESTNIK KOROŠKIH PARTIZANOV

glasilo Osrednjega odbora koroških partizanov

Vestnik koroških partizanov — VKP izhaja v Ljubljani že od leta 1967. Iz organizacijskega glasila se je kmalu razvil v strokovno revijo, ki poleg zgodovine koroškega partizanstva obravnava tudi druga vprašanja iz zgodovine in sodobne problematike koroških Slovencev. VKP občasno z obsežnejšimi pregledi dopolnjuje tudi poročanje dnevnega tiska o drugih delih slovenskega zamejstva ter o splošni manjšinski problematiki v svetu.

Tematska številka 1-2/1990 objavlja pregledno delo Bogdana Zolnirja »Partizanske tehnike na Koroškem«. 114 strani, cena 150 dinarjev.

Vestnik koroških partizanov lahko naročite pri njegovem izdajatelju in založniku: Osrednji odbor koroških partizanov, YU-81000 Ljubljana, Titova 123, p. p. 501.